

Runer frå utgravingane i Trondheim bygrunn 1971–94

Med eit tillegg av nyfunne innskrifter elles frå byen (N774–N894)
Av Jan Ragnar Hagland

(Manus til "Norges Innskrifter med de yngre Runer" (NIyR) bind 7)

KONGENS GATE 2

[**779**] N-4272. Innskrifta finst på ein snåld (spinnehjul) av kleberstein. Snålden har avrunda form med ei flatside, der runene står. Denne sida er frå 8 til 13 mm brei. Innskrifta må opphavleg ha fyllt storparten av den flata. Gjenstanden er 10 mm tjukk, ytre diameter er 40 mm og største indre diameter 13 mm. Funnet vart gjort i 1973, i feltet KC 10. Arkeologisk datering av funnlag ligg ikkje føre. Innskrifta er slik at den sekvensen som utgjer dei 9 siste runene her, er godt bevarte og kan lesast utan større vanskar. Denne delen av innskrifta er innråma av to mykje grovare snitt som skil seg klårt frå runene elles, og snarast må oppfattast som eit slags ordskilje. Dette dekkjer om lag halve snålden. Den andre halvdelen er derimot sterkt nedsliten eller avskala og kan difor berre lesast stykkevis. Det er vanskeleg å seia sikkert kor mange runer innskrifta har hatt på denne delen av snålden. Siste rune her er likevel tydeleg **a** og før det vistest klårt også krysskvistane av noko som truleg har vore **h**. Går vi vidare attover derifrå, er det eit lengre rom der det kan ha vore 3, kanskje 4 runer. I fremre del av dette opne feltet visest to snitt i grunnlinenivå. Det kan vera rester etter staven på to runer. Så kjem ein nokså tydeleg **u**, og før det visest restane etter noko som *kan* ha vore bogen i ein **p**. Kor mykje som så har stått framom der, er uvisst.

I den leselege delen har r. 6 etter ordskiljet øvre og nedre kvistsett med svak bøy inn mot staven, slik at teiknet både kan oppfattast som ein defekt **b** og som den typologisk sett yngre forma av **p** (P).

[--..]∩(?) [.-] * | | | | | | | | | |
[--..] ? u(?) [.-] **h a | a k a p a l æ i n** |

[--]-u[--]ga á kapalein(n) `-- eig kapellanen'

Sekvensen **akapalæin** har form som (del av) ei eigarinnskrift - *á kapalein(n?)* - `eig kapellanen'. Spørsmålet er i så fall om `kapellanen' er subjekt eller objekt i setninga. Den leselege delen av sekvensen før det som synest å vera eit ordskilje her, har form som mykje vel kan vera ei nominativsform i f. sg (on-stamme av eit kvinnenamn t.d.). Gjenstanden innskrifta står på, ein snåld, må først og fremst ha vore ein arbeidsreiskap for kvinner (jf. NIyR III: 221f), og i den innskrifta vi kjenner frå før med denne reiskapen som objekt, er det også eit kvinnenamn som subjekt i setninga: **halhaasnaltþenan** - *Helga á snáld þenna*, `Helga eig denne snålden' (NIyR V: 198). Sekvensen **-ha** i innskrifta her kan godt vera dei to siste teikna i same kvinnenamnet, og såleis vera subjekt i ei setning med normal ordfølgd der *kapalein* står som objekt i akkusativ: -- (*Hel?*)ga á kapalein - `(Hel)ga eig kapellanen'.

Kva som har stått før namnet, vil i så fall vera uklårt og skal ikkje pressast her. Verbet *eiga* har ulike tydingar i norrønt, m.a. 'vera gift med' og/eller 'ha eit seksuelt forhold til' (Fritzner). Kva som ligg i nemninga 'kapellan' i den perioden som her er aktuell, er ikkje heilt eintydig (jf. Bagge 1976: 17 og 61), men at det er ein geistleg i eit personleg tenesteforhold, t.d. til ein konge, synest klårt. Innanfor den tolkingsråma vi har sett her, vil vel både dei refererte tydingsinnhalda av verbet *eiga* kunna tenkjast. Ei tolking i retning av '(Hel)ga har eit forhold til/står i med kapellanen' ville i tilfelle kunna vera ein litt grovkorna spøk eller kanskje medviten småsjikane kvinner i mellom på nett ein slik gjenstand som vi her har å gjera med. Jamført med andre innskrifter kan vi likevel ikkje sjå heilt bort frå at det her er tale om ei eigarinnskrift av meir vanleg art. Det ville i så fall innebera at ordet *kapaleinn* måtte oppfattast som eit heiti (slanguttrykk) for sjølve snålden. Det har vi likevel ingen parallelle døme som kan underbyggja, så det lyt stå som ein udokumentert tanke.

Ettersom den første delen av innskrifta er såpass uviss, kan naturlegvis fleire tolkingar enn dei nemnde tenkjast. Sekvensen **akapalæin** kan i seg sjølv også vera prep. *á* + styring i akkusativ. Det ville krevja eit verb i den defekte delen. Spekulasjonar over kva det i så fall kunne vera, synest likevel å måtta bli lite bindande og skal ikkje drivast vidare her.

Dersom r. 4 i sekvensen **akapalæin** skal lesast som runeteiknet K (**p**), skulle det vera ein indikator på at innskrifta ikkje er så svært gammal: 1200- eller 1300-talet synest i så måte rimeleg.